

**INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH
SPECIALPEDAGOGIK**

”ÅH TUSEN TUSENSTJÄRNOR”

Ett arbete om barns forskande om naturens
kretslopp genom ett maskarium

Cecilia Stehnsen

Kurs: Kvalitetsarbete genom aktionsforskning (PDA107)
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: Ht/Vt/2014-2015

Innehållsförteckning

Inledning	3
Förutsättningar	3
<i>Kartläggning</i>	4
Process	4
Utvecklingsområde	4
<i>Frågeformulering</i>	5
<i>Aktioner</i>	5
Aktion – maskarium	5
Del 1	6
Del 2	6
Del 3	6
Del 4	6
<i>Att följa processen systematisk med hjälp av verktyg</i>	7
Loggbok	7
Filma	7
Foto	7
Resultat	8
<i>”Maskarna bor där”</i>	8
<i>Delaktighet skapar nyfikenhet</i>	9
<i>Att vara en medupptäckande pedagog gynnar barns lärande</i>	9
Sammanfattning	10
<i>Slutsats</i>	10
<i>Hur går vi vidare</i>	11
Reflektion	11
<i>Utvecklingsarbetet</i>	11
<i>Det systematiska kvalitetsarbetet och utvecklingen av min egen yrkesroll</i>	12
Referenslista	15

Inledning

När jag fick förfrågan av min förskolechef att börja jobba 10 % av min tjänst som utvecklingspedagog var det ett naturligt steg för mig att även läsa aktionsforskning. För mig var det en förutsättning för mitt uppdrag som utvecklingspedagog då jag och min kollega tillsammans med våra förskolechefer kom fram till att det var systematiskt kvalitetsarbete genom aktionsforskning som vi skulle lägga fokus på under det kommande året.

Förutsättningar

Jag arbetar på en förskola som är belägen i en mindre by två mil från västkusten. Förskolan består av tre avdelningar, en yngrebarnsavdelning med åldrarna ett till tre år, en äldre barns avdelning med åldrarna tre till fem år och en syskongrupp med åldrarna ett till fem år. Jag arbetar på yngrebarnsavdelningen och har vart där sedan jag tog examen 2006.

På den avdelning jag jobbar är vi sjutton barn med störst andel pojkar. Vi är fyra pedagoger som för närvarande arbetar på avdelningen, tre förskollärare och en barnskötare. Vår förskola har genomgått en stor förändring under året och fått en ny avdelning som flyttat från tidigare lokaler. Vår avdelning ligger enskilt i ett hus med en tillhörande gård på framsidan och en på baksidan som angränsar till de två andra avdelningarna som är inhysta i skolans lokaler som är omgjorda och anpassade för förskola.

Vår förskolechef har tre enheter som hon ansvarar för i hennes område. Hon är en starkt engagerad chef och ett mycket bra stöd i vårt arbete med vårt systematiska kvalitetsarbete och hon belyser vikten av kvalitet i förskolan. Hon har tillsammans med hennes närmsta kollega som är förskolechef för vårt grannområde arbetat för att utveckla verksamheten. Vi har de senaste två åren arbetat med systematiskt kvalitetsarbete utefter en mall som de arbetat fram tillsammans. Med de tankegångarna har de skapat ett arbetssätt för att frigöra oss pedagoger för att förbättra och utveckla verksamheten framåt. Som medarbetare upplever jag ett starkt stöd från vår ledning. De har infört pedagogiska måndagar vilket innebär att de har frigjort tid för sina pedagoger att ha reflektionstid och avdelningsmöte respektive arbetsplatsträff. Organisatoriskt sett är femtontimmarsbarnen förlagda till tisdag, onsdag och torsdag så barnantalet är mindre på måndagar vilket skapar möjligheter för pedagogerna att bedriva kvalitetsarbetet. Dessutom har vi kvalitetstid två måndagar i månaden mellan tio till sexton med två kvalitetsavlösare. Mellan sexton och arton har vi förlagt våra avdelningsmöte, husmöte, arbetsplatsträffar och kvalitetsarbete. Vi har gjort upp en planering för hur vi ska lägga upp kvalitetstiden mellan sexton till arton då hela arbetslaget är frigjort. För att det ska bli en systematik i arbetet stannar vi upp med tvåveckors intervaller och går igenom vår insamlade data för att se vad som hänt och vart barngruppen drar. Genom att vi i arbetslaget reflekterar och analyserar får vi ett resultat som vi för in i vårt kvalitetsarbete, för att se hur vi sedan ska jobba vidare.

Detta året ha cheferna tagit ytterligare ett steg i den riktning som de vill utveckla verksamheten mot. De har vidareutvecklat mallen för att den ska gå i linje med systematiskt kvalitetsarbete genom aktionsforskning. De har utsett en pedagog från varje område för att arbeta med utvecklingsfrågor i form av en utvecklingspedagog. Från mitt område är det jag, det innebär att vi är frigjorda tio procent av vår tjänst, vilket går åt till möten med förskolechefer, studiebesök på enheter i området. Intentionen är att utveckling ska komma inneifrån och att vi tillsammans med områdena ska jobba för att utveckla aktionsforskning genom systematisk dokumentation.

Kartläggning

Utifrån utvärderingen av förra årets kvalitetsarbete kom vi fram till att vi detta år kommer att fokusera på natur och teknik tillsammans med de prioriterade målområdena i kommunen. För att gå vidare med vårt fokusmål gjorde vi en kartläggning i barngruppen med fokus på natur och teknik. Vad intresserar sig barnen för, vad är deras magnet och hur kan vi arbeta vidare inom vårt fokusmål. Vi har ett uppdrag att följa och se vad det är som driver våra barn i verksamheten och det finner vi stöd för genom förskolans läroplan. *Verksamheten ska utgå från barnens erfarenhetsvärld, intressen, motivation och drivkraft att söka kunskaper* (Skolverket 2010, s.6).

För att kunna göra en kartläggning och se vad barnen riktade blicken mot och vad som intresserade dem inom natur och teknik gjorde vi en grovplanering. Då vi arbetar i en yngrebarnsgrupp med barn i åldrarna ett till tre år och många av barnen inte har ett utvecklat verbalt språk valde vi att observera barnen genom både foto och barnobservationer samt att även föra loggbok. Lindahl (1998) menar att små barn som ännu inte har ett verbalt språk ofta använder sitt kroppsspråk för att förmedla sig. Vilket gör att det är en utmaning för barnet att göra sig förstådd samtidigt som det är en utmaning för den vuxne att förstå och tolka. Då det ligger höga krav på oss som pedagoger för att tolka det barnen vill förmedla vill vi samla så mycket information som möjligt om barnens intresse för att skapa goda förutsättningar för barns lärande. Genom att vi planerade in olika lärandetillfälle upptäckte vi att intresset var stort för djur och för att kunna se närmare på vad för djur som intresserade dem gav vi oss ut på upptäcktsfärd tillsammans med barnen på vår gård med fokus på ”*Vad är det för djur som bor på vår gård?*” Vi har med hjälp av Mamma Mu och Kråkan som handdockor sökt genom gården tillsammans med barnen och upptäckte flertalet djur, allt från duvor, harar, kaniner, sniglar, harkrankar, kråkor, maskar, tusenfotingar och spindlar mm. Vi försökte att fota så många djur som möjligt som vi sedan laminerat och satte upp på väggen. Genom att använda oss av återberättarsigen som pedagogisk dokumentation får barnen möjlighet till reflektion samt att vi pedagoger kan föra fördjupande samtal tillsammans med barnen. Vi såg ett stort intresse hos barnen genom att barnen själva gick på upptäcktsfärd och grävde i våra pallkragar efter dagmaskar och att de hela tiden återvände till fotona på dagmaskarna och pratade mycket om dem. De hittade även små konstiga högar som vi forskade tillsammans om med hjälp av Ipaden och kom fram till att det var maskbajs.

Process

Här kommer jag att beskriva vår process i aktionsforskningen med fokus på planering, genomförande och aktioner. Vad var det som hände i verksamheten när vi genomförde aktionerna och vilket lärande blev det? Jag kommer att redogöra för hur vi dokumenterade aktionerna med hjälp av olika verktyg.

Utvecklingsområde

Utifrån vårens utvärdering tog vi fasta på att vi behövde arbeta vidare med natur och teknik som utvecklingsområde på vår avdelning. Det var ett område som vi upplevde behövde förbättras och utvecklas i verksamheten. Vi ansåg att det var en naturlig ingång då vi är Grön flagg certifierade och arbetar mycket med miljöfrågor av olika karaktär. Efter denna kartläggning har vi valt att lägga fokus på natur och teknik som är ett av våra prioriterade målområden och enligt Läroplanen för förskolan. *Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstå sin delaktighet i naturens kretslopp* (Skolverket 2010, s. 7).

Vi har reflekterat mycket kring vårt uppdrag och tillsammans med våra kvalitetsindikatorer som ligger som underlag inför detta årets löneperiod för pedagogiskt arbete som *bästa möjliga möte för lärande* (Barn och utbildningsförvaltningen, 2014) där vi finner stöd för våra tankegångar. Detsamma gäller Vision 25 som står för att skapa bästa möjliga möte för lärande och att söka kunskap tillsammans i kommunen. Vi i arbetslaget har som mål att vara medupptäckare tillsammans med barnen och tror på att genom leken lära tillsammans. Detta ser vi genom de observationer och lärandetillfällen vi möjliggjort. Det står även beskrivet i Barn och utbildningsnämndens mål för 2014 att förskolan ska sträva efter att öka barnens kunskaper och kreativitet genom att de ska mötas med höga förväntningar där förskolan ska stimulera och utveckla barns nyfikenhet och lust att lära samt att barn ska lära sig att ta ansvar för miljön och en hållbar utveckling. Vi planerade in observationer och lärandetillfällen som tillslut ledde till att vi kunde ringa in ett intresseområde inom natur och teknik, som blev maskar. Vi erbjöd riktiga tillfällen till att skapa med hjälp av olika tekniker och material. Barnen fick skapa maskar i saltdeg som vi gjort en utställning om i hallen i vårt vitrinskåp, vi har målat maskar på papper som vi klippt ut och hängt upp. Vi har med hjälp av UR letat upp filmer om maskar där vi får veta vad de äter, då löv är en del av deras föda har vi plastat in löv med hjälp av vår laminator.

Frågeformulering

Vi har kommit fram till en frågeställning som så:

Hur kan vi pedagoger tillsammans med barnen utveckla deras förståelse för och synliggöra naturens kretslopp?

Aktioner

I vårt arbetslag har vi kommit fram till att vi vill genomföra en aktion men med flera mindre aktioner i med fokus på naturens kretslopp. Efter att startat upp temat med maskarna då det var det som barnen riktade blicken mot planerade vi att starta upp ett maskarium där vi kunde följa maskarnas liv på nära håll och på ett konkret sätt för barnen. Vi har valt att genomföra olika aktioner i följd för att följa maskarna. Att starta upp, se vad som händer, mata maskarna osv. Vi har valt att både genomföra aktioner i mindre grupper men även i storgrupp på samlingen och få möjlighet att knyta samman projektet och försöka göra det begripligt för barnen.

Aktion – maskarium

Vi hade turen att få ett litet akvarium av ett föräldrapar på vår avdelning och till vår förtjusning passade det perfekt att använda som maskarium. Vi pedagoger började att söka information om hur man på bästa sätt kan skapa ett maskarium och vad för material som behövs och hur vi ska sköta det för att maskarna ska må bra. Vi planerade att starta upp efter att alla barn blivit inskolade och vi gjort vår kartläggning med de aktiviteter som bidrog till att vi kom fram till att det var maskarna som var mest intressanta ur barnens perspektiv.

Att inta ett utforskande arbetssätt och öppna upp för nyfikenhet kring naturens kretslopp är för oss en viktig del i skapandet av maskariet. Kommunikationen och samtalen kring naturens kretslopp och användandet av olika begrepp för att fördjupa förståelsen är av stor vikt. Elfström, Nilsson, Sterner och Wehner-Godée (2008) menar att finns förutsättningarna för att utforska och undersöka finns samtidigt förutsättningar för att tillsammans bilda begrepp i förhållande till det man gör tillsammans. Det handlar om att upprepa begreppen för att de ska befästas och genom ett utforskande arbetssätt utgå från det som redan är begripligt. Om vi pedagoger använder oss av naturvetenskapliga begrepp och fyller på efterhand med nya så fördjupas dem genom de erfarenheter vi skapar tillsammans. För de yngsta barnen måste man

få undersöka med hela sin kropp och alla sinnen och variera med hjälp av olika uttrycksformer för att befästa kunskapen och kunna göra nya upptäckter.

Del 1

Uppstarten av Maskariet tar sin början och arbetslaget valde ut de största barnen fyra- fem stycken för den första aktionen där vi presenterade vad vi skulle göra och hur. Tanken var att göra en samling i ”pölen” och visa akvariet för barnen. Kråkan skulle naturligtvis vara med och ställa kluriga men öppna frågor där barnen kunde få ge förslag på vad man kan göra med ett akvarium.

Vi letade fram en film från UR, Karl-Alfreds vänner – Daggmasken, som vi skulle titta på tillsammans med barnen som inspiration. Vi letade fram bilder från nätet som visade på hur ett maskarium kan se ut. Tanken är att vi tillsammans med barnen kan brainstorma om vilket material som krävs för att maskarna ska må bra och att vi ska få ett fungerande maskarium. Vi vill göra barnen medvetna om hur maskar lever genom att tillsammans skapa ett maskarium där barnen får möjlighet att följa maskarnas kretslopp.

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- *utvecklar intresse och förståelse för naturens olika kretslopp*
- *utvecklar sin förmåga att urskilja, utforska, dokumentera, ställa frågor om och samtala om naturvetenskap,*

(Lpfö98, rev 10, s.10)

Del 2

Nu är vi framme i den andra delen i skapandet av maskariet och vi ska tillsammans med barnen gå ut på vår gård och samla material till maskariet. Vi behöver olika sorters jord, sand, löv som har startat en föruttelse och därför är mer attraktivt att äta för maskarna och vi kommer även att mata dem med äppelskruttar. En av oss pedagoger tar med tre barn i olika åldrar ut på gården där de får ta varsin spann och spade för att fylla med material till maskariet.

Del 3

Denna del i skapandet av maskariet gör vi tillsammans i storgrupp på samlingen. Vi vill att alla, även de yngsta ska få vara delaktiga och att vi tillsammans ska skapa maskariet. Vi lägger ut en vaxduk och dukar fram allt material och pratar om vad det är för material. Barnen får hjälpa till att fylla maskariet, varva med olika material. Vi har även en fruktstund efteråt där vi sedan lägger i en äppelkrutt och vatten för att jorden ska hålla sig aningen fuktig men inte för blöt. Detta för att skapa ett så gott klimat som möjligt för maskarna. Direkt efter samlingen där vi fyllt maskariet går vi ut på maskjakt på vår gård. Vi erbjuder de barn som vill att gräva och leta efter maskar som ska få flytta in på avdelningen. Vi planerar att ta kort på våra nya inneboende och nu hoppas vi att de ska trivas hos oss.

Del 4

Nu handlar det om att sköta maskariet tillsammans med barnen och följa upp varje vecka. Vi skapar förutsättningar för att barnen ska få se vad som händer i maskariet och låta dem mata och vattna maskarna och vi dokumenterar hela tiden tillsammans med barnen. Det är nu vi sätter fokus på att synliggöra kretsloppet för barnen och skapa så många och rikliga tillfällen för samtal och reflektion för att barnens lärande. Vi hoppas på att det ska fungera och att vi ska kunna jobba med maskariet ända till våren för att slutligen kunna släppa ut maskarna igen.

Att följa processen systematisk med hjälp av verktyg

För att följa och se vad som händer i verksamheten när vi började med våra aktioner valde vi att använda oss av tre olika verktyg. Detta för att skapa oss så stor kunskap om vår verksamhet och vårt utvecklingsarbete som möjligt. Rönnerman (2012) menar att genom att använda sig av olika verktyg skaffar man sig kunskap om sin verksamhet vilket genererar i att kunna göra väl grundade val för förbättring, som vilar på vårt kunnande istället för tyckande.

Loggbok

Vi har valt att föra loggbok systematiskt efter varje tillfälle. Vi valde att skriva i en gemensam loggbok med fokus på verksamheten. Vad var det som hände i verksamheten och kan vi se ett förändrat kunnande hos barnen? Vid vår kvalitetstid reflekterar vi tillsammans i arbetslaget över vad som hänt i verksamheten utifrån de insamlade materialet. Bjørndal (2005) poängterar att syftet med loggboksskrivandet är att genom den skriftliga reflektionen skapa en djupare förståelse kring i vårt fall verksamheten. Vanligtvis menar han att loggboksskrivandet är personligt men att det utgångsläge vi har tagit är för en kollegial utvärdering. Vi ser det som ett lärtillfälle även för oss pedagoger och för att vi ska befästa kunskapen om aktionsforskning. Meningen är att det ska leda till ett fördjupat kunnande även för oss pedagoger och ett förhållningssätt som ska leva kvar även efter kursen då vi arbetar med systematiskt kvalitetsarbete genom aktionsforskning.

Filma

Vi har även valt att använda oss av film för att dokumentera våra aktioner. För två av oss var film ett nytt sätt att dokumentera medan en av oss hade filmat mycket med olika fokus. Det kändes spännande och som ett naturligt steg i aktionsforskningen. Vi har valt att filma fyra tillfällen med hjälp av paddan, då en utav oss filmar varje gång. Det som vi ser som positivt med filmen är att vi kan se på den flera gånger och även med olika fokus. För att vår analys ska bli så bra som möjligt menar Eidvall (2013) att den inspelade sekvensen inte är som situationen var vilket är viktigt att komma ihåg, det har hänt saker både innan och efter den inspelade situationen som påverkar. Han vidhåller även att det handlar om att se det som händer på filmen som ett samspel mellan barn, pedagog och videokamera med fokus på hur förskolans verksamhet kan utvecklas i förhållande till läroplanen och det utvecklingsarbete vi bedriver på förskolan.

Foto

Vi har även valt fotografering som dokumentation men i två olika former. Vi fotograferar det vi gör tillsammans med barnen som vi sedan kan sätta upp i hallen som dokumentation för föräldrar. Det handlar inte bara om information om vad vi gör på förskolan utan det handlar även om att ge inspiration till föräldrarna till att samtala med sitt barn om vad vi gör. Det är viktigt för oss att göra föräldrarna nyfikna på vår verksamhet och där även vi kan visa vad deras barns vardag handlar om.

Men den del som utgör den pedagogiska dokumentationen är den som vi använder till vår återberättarstig. Här sätter vi upp bilder på det vi gör tillsammans med barnen i våra aktioner. Åberg och Lenz Taguchi (2005) menar att dokumentationen är ett vertyg, men utan dialogen mellan oss pedagoger och barnen sker ingen utveckling. Vi behöver reflektera tillsammans kring den dokumenterade händelsen för att driva arbetet framåt, vi måste utmana barnens tankar. Vår tanke med vår återberättarstig tar sin utgångspunkt i Åberg och Lenz Taguchis tankegångar och de menar att vi skapar möjligheter att samtala och reflektera både mellan barn, barn och barn, pedagog. Till vår återberättarstig återvänder barnen och återupplever det vi gjort tillsammans och det skapar ett naturligt forum för reflektion och fördjupad förståelse.

Resultat

Under denna rubrik kommer jag att presentera det resultat vi kommit fram till genom analys av vårt insamlade material från arbetet med maskariet. De barn vars reflektioner jag valt att ta med för att styrka det vi sett är avidentifierade och har fingerade namn.

För att analysera vårt utvecklingsarbete har vi använt oss av ett reflektionsprotokoll som vi fyllt i efter de olika delarna. Vi har även använt det för att analysera den fria leken och de observationer vi gjort i samband med leken samt överfört valda delar av vår loggbok till protokollet. För oss blev detta ett jätte bra hjälpmedel som vi kunde lägga ut på bordet för att få en överblick och kunna söka mönster, likheter-olikheter eller något som sticker ut.

Reflektionsprotokollet utgår från varje aktivitet och visar på antal barn och vilka förutsättningar vi hade för just den aktiviteten. Därifrån är den uppdelad i tre olika spalter med fokus på barns lärande, pedagogens lärande samt reflektion med olika processfrågor att besvara. Vi fann tre olika områden som vi valt att dela in resultatet i såsom barn lärande, barns delaktighet och vikten av att vara en medupptäckande pedagog.

”Maskarna bor där”

För oss handlar barns lärande om de förändrade kunskanternas hos barnen. Vi ser vilket enormt lärande barnen har utvecklat under resans gång. Genom deras lek, reflektioner och samtal ser vi att deras förståelse av naturens kretslopp har ökat. Genom leken gör de begreppen begripliga och de lär av varandra.

Syftet med vårt utvecklingsarbete var att barnen skulle få vara med och utforma maskariet, få möjlighet att ställa frågor och få dem nyfikna. Vi ser att barnen har ett bra samspel och att de lär av varandra. Redan tidigt i utvecklingsarbetet reflekterade barnen tillsammans. ”Inte äta mask – äkligt!” är tvååriga Viktors reflektion och något barnen pratade om i flera veckor!

Vi har sett vinster av att barn lär av varandra. När vi tog fram maskariet första gången efter att vi låtit maskarna flytta in hade vi en storsamling. ”Ligga mage, ligga mage” utropade Johan 3:8 år. Barnen följde hans exempel och alla barnen lade sig på mage för att alla skulle få en möjlighet att se. Att ligga mage är ett uttryck för att alla barnen ska få se och är myntat av barnen själva som sitter i sedan ett tidigare projekt på avdelningen då vi fokuserat på experiment. Tillslut hittade vi en maskkompis i maskariet som krälade utmed ena sidan! De pekade och utropade ”Titta”. Vi snurrade runt på maskariet så alla barnen kunde se. Man kunde tydligt se de gånger som maskarna gjort genom de olika lagren med jord, sand och löv.

Även i den fria leken ser vi att barnen tillägnat sig en djupare förståelse för maskarnas kretslopp och de vet hur det fungerar. Genom ett loggboksinslag ser vi Johan 3:8 sitta och dega i ateljén. Han delar upp degen i mindre bitar och rullar dem i olika storlekar. Han tar glasspaketet som degen förvaras i och lägger ner rullarna i glasspaketet en efter en. ”Maskarna bor där” säger han. Han sitter länge och leker med maskarna och pratar hela tiden med olika röster. Han har döpt maskarna och han leker en rollek där han matar maskarna med mat som han tillverkar av deg och att det blir maskbajs av maten sen.

Vi har också sett ett ökat lärande hos barnen genom vår återberättarstig som de hela tiden återvänder till och pekar, frågar, samtalar både med oss pedagoger men även mellan barn och barn. Vi ser de större barnen vägleda och lära de mindre genom samtalen.

Delaktighet skapar nyfikenhet

Ett annat mönster som vi ser är barns delaktighet. Vi ser att barnen varit delaktiga från början till slut i alla delar av utvecklingsområdet. Genom att vi pedagoger hela tiden vävt in barnen via öppna frågor, uppmuntran och att de ska få vara med och uppleva med alla sinnen. Barnen har fått ställa frågor när vi presenterat material, klämma, känna, lukta, se och själva fått fylla på maskariet med allt från jord till maskar. Barnen har själva tagit initiativ till att leka för att förstå det innehåll vi skapat tillsammans. Vi ser ett stort intresse och engagemang hos barnen genom att de är aktiva och mycket nyfikna.

När vi fyllde akvariet med material var hela barngruppen med och vi hjälptes åt att fylla karet med olika material. Vi märkte att barnen redan där samlat på sig erfarenheter och en förförståelse om vad vi skulle göra och hur. De visade ett stort intresse och frågade hela tiden vad som var vad och sökte bekräftelse från oss pedagoger. Barnen tyckte att det var väldigt spännande och alla barnen fick lägga i lite material själva. De var nogga med att alla fick vara med och att dra sitt strå till stacken. De berättade hela tiden för varandra och för oss om vad de gjorde och det blev ett gott reflekterande.

Genom de bilder vi samlar tillsammans på det vi gör och sätter upp på vår återberättarstig skapar vi förutsättningar för delaktighet. Det kan vara olika bilder på skapandet av vårt maskarium. Allas delaktighet är lika viktig och det ser vi genom att Kråkans medverkan. Barnen är väldigt nogga med att han ska få vara med och se vad vi gör. Genom att ha allt tillgängligt för barnen från återberättarstig, Kråkan och mamma Mu, maskariet, och skapande material så har barnen kunna ta egna initiativ till att utforska och göra kretsloppet begripligt. Genom att skapa delaktighet, skapas en nyfikenhet och lust att utforska tillsammans.

Att vara en medupptäckande pedagog gynnar barns lärande

När vi analyserade vårt insamlade material såg vi att det fanns ett mönster i hur vi pedagoger interagerade tillsammans med barnen. Vi valde att titta lite närmare på hur vi pedagoger interagerade med barnen med fokus på mötet för lärande. För oss innebär medupptäckande pedagog att hela tiden vara närvarande och nyfiken inför barnens intentioner. Det är av stor vikt att hela tiden vara inlyssnande och delaktig i barnens vardag för att vi tillsammans med barnen ska föra det lustfyllda lärandet framåt. Vi har även sett att pedagogerna är närvarande medupptäckare genom att de uppmuntrar barnen och att hela tiden och inspirerar dem till att undersöka och reflektera tillsammans.

Vi har skapat förutsättningar för att tillsammans med barnen förstå naturens kretslopp. Genom att låta barnen vara med i hela processen får vi barnen delaktiga och intresserade av naturens kretslopp. Vi ser vikten av att vara en närvarande pedagog och att inta ett medupptäckande förhållningssätt för att hålla igång barnens lust att lära. Vi ser också vikten av att använda oss av öppna frågor för att barnen skall tillägna sig ett fördjupat lärande.

Ett exempel på att vara en medupptäckande pedagog är ett tillfälle som vi dokumenterat i vår loggbok: Vi gick ut på gården på maskjakt där de flesta barnen hjälpte till. Vi märkte en stor skillnad på barnens intresse och de minsta barnen tappade ganska snabbt intresse för att leta maskar. Det fanns barn som trodde att det skulle vara jättelätt att hitta maskarna men märkte ganska snart att man fick leta överallt på gården, i gräset, i pallkragarana, vägarna som vi cyklar på innan vi hittade det första fyndet. Vi fick hjälpa barnen och stötta dem i deras letande för att hålla intresset uppe och för att de skulle hitta det de sökte. Tillslut fick vi fatt på fyra maskar och en tusenfoting som fick flytta in i maskariet. Tillsammans tog vi foto på våra nya inneboende och sattes upp på vår återberättarstig.

Sammanfattning

Det som vi ser som mest utmärkande under hela vårt utvecklingsarbete är barns lärande och delaktighet samt pedagogens lärande. Vi ser att de största effekterna av vårt utvecklingsarbete mynnar ut i tre områden. Det handlar om barnens delaktighet och lärande men även vårt lärande som pedagoger och att vara en medupptäckande pedagog.

Barnens delaktighet går som en röd tråd genom hela utvecklingsarbetet. Barnen har varit delaktiga i allt genom att vi pedagoger skapat förutsättningar för barns delaktighet på olika plan. Vi har haft ett tillåtande klimat på avdelningen där barnen kunnat ta egna initiativ till vad de vill göra, undersöka eller leka med. I de olika aktioner vi genomfört har barnen stått i centrum och tillsammans med oss pedagoger format utvecklingsarbetet.

Vi har sett ett stort lärande hos oss pedagoger. Vi ser vikten av att vi är närvarande och medupptäckande pedagoger och att vi hela tiden finns nära barnen och stöttar dem i deras lärande. Vi ser betydelsen av att vi ställer öppna frågor till barnen för att ge dem förutsättningar till att reflektera över det vi gör och skapa sig en djupare förståelse.

Vi ser också ett stort lärande hos barnen som präglas av samspel och att de lär av varandra. De äldre barnen hjälper de mindre och på så vis lär de tillsammans. Genom våra öppna frågor ser vi att barnen har tillägnat sig förståelse som de reflekterar tillsammans med oss och de har skapat sig erfarenheter som de prövar. Leken har bidragit till att de beprövat sina erfarenheter och gjort kretsloppet begripligt. Vi ser att de har en stor förståelse kring naturens kretslopp både genom deras lek, nyfikenhet och lust att lära mer som smittat av sig till både barn och pedagoger.

Slutsats

Vi ser en stor positiv effekt av det utvecklingsarbete vi haft och det handlar om att barnen lär av varandra. De hjälper och stöttar varandra och även inspirerar varandra till att lära sig mer. Detta finner vi stöd för i Vygotskijs (enligt, Strandberg, 2006) tankegångar om den proximala utvecklingszonen. Den handlar om att barnet kan lösa problem och tillägna sig ny kunskap med hjälp av en annan vuxen eller en kompis. Han menar att det är ett rum som skapas av samarbete och lusten att hjälpa varandra. För mig handlar det om att skapa en lärandemiljö där det ges möjlighet att barnen kan hjälpa varandra och även ta hjälp av en fiffig kompis. Här menar jag att det är av största vikt att vi pedagoger finns närvarande för att hjälpa barnen att samspela för att bidra till ett lärande. Vidare menar Strandberg att delaktighet och lärande går hand i hand. Han betonar vikten av att barn lär tillsammans i leken, det är i leken som de utforskar det som händer och sker tillsammans med andra för att tillslut bli förtrogna med det nya. Han menar att vara aktiv i leken är grundläggande förutsättningar för barns utveckling och lärande. Jag instämmer med hans tankegångar i att det är i barnens lek som de testat sina erfarenheter och gör det begripligt. Detta betonas även tydligt i vårt uppdrag, *I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem* (Skolverket 2010, s.6).

En annan del som vi i arbetslaget även ser i det utvecklingsarbete vi haft är barns delaktighet. Strandberg (2006) menar att delaktighet inte är det samma som inflytande, att det innebär mer. Det handlar om att få vara med och pröva, känna, uppleva och utforska tillsammans. Detta är något som vi även ser inne på vår avdelning vad det gäller tillgänglighet av vårt material. Johansson (2003) betonar betydelsen av att göra materialet tillgängligt och synligt för barnen och då ges det större möjlighet till delaktighet för barnen. Vi uppmuntrar barnen till att pröva själva och visar som Johansson belyser, tilltro till barnets förmåga.

En stor del som vi sett i vårt eget lärande som pedagoger och som är en positiv effekt är att vi i likhet med Johanssons (2003) studie använder oss av öppna frågor. Hon menar att det är av stor vikt att få barnen att fundera över olika företeelser och att väcka deras tankar så att det ska förstå hur saker och ting förhåller sig. Det handlar om att få barnen att själva hitta en lösning på ett problem eller en fråga. Enligt Wehner-Godée et al. (2008) beskrivs öppna frågor med att det inte finns något rätt svar i motsatts till slutna frågor som kräver ett ja eller nej. Det beror på hur man som pedagog ställer sin fråga som avgör vilket svar man får och det är just detta utforskande arbetssätt som vi i arbetslaget strävar efter att utveckla.

Hur går vi vidare

Vi har nu avslutat vårt fokusområde med maskariet. Nu var det äntligen dax att se vad som hänt i maskariet sedan starten. Vi hade en storsamling där vi samlades allesammans och hällde ut maskariet på en vaxduk. Vi letade maskar tillsammans och fick syn på många nya inneboende. Där fanns fem maskar istället för fyra och massor av tusenfotingar! Kalle precis fyra år fyllda utropar ”Åh tusen tusenstjärnor”. Det var en fantastisk delaktighet och barnen samtalade mycket om vad som hänt i maskariet. Nu var det dax för masksläpp och tillsammans kunde vi släppa ut alla våra inneboende till friheten ute i pallkragen igen!

Det har hänt mycket i barngruppen under året och barnen har blivit ett år äldre. Vi ser ett stort behov av att arbeta med värdegrunden, hur man är en god kompis och kommer att byta fokusområde till värdegrundsarbete. Här är det barngruppens behov som styr vårt fokusområde utefter aktionsforskningens spiraltänk. Vi fokuserar på *”hur man är en god kompis och att alla hör till och allas lika värde”*.

Reflektion

Det har vart en resa utan dess like och jag som pedagog har genomgått både tvivel och bekräftelse på det arbete vi bedriver ute i verksamheten. Jag kommer att redogöra för mina reflektioner utifrån det utvecklingsarbete vi bedrivit på förskolan samt det systematiska kvalitetsarbetet och utvecklingen av min egen yrkesroll.

Utvecklingsarbetet

Efter avslutat utvecklingsarbete ser jag flera områden som det har skett en förändring i. Det vi sett som en stor positiv effekt är i vårt utvecklingsarbete är barns delaktighet och vikten av en medupptäckande och närvarande pedagog! Att vi finns nära barnen i verksamheten och stöttar och utmanar barnen utefter deras nivå och erfarenhetsvärd. Det har vart ett otroligt spännande år att blicka tillbaka på och det har hänt mycket både i barngruppen och i arbetslaget.

Något som vart centralt i det utvecklingsarbete vi bedrivit är barnens delaktighet och det är något vi pedagoer arbetat mycket för. Enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005) handlar delaktighet inte bara om att få sin vilja igenom utan att man får möjligheten att göra sin röst hörd och att man respekterar varandras olika åsikter. De menar att man måste skapa möjligheter för barnen att uttrycka sina åsikter och påverka sin vardag. *”Att bygga delaktighet innebär inte att vi vuxna frånsäger oss ansvaret utan att vi bjuder in barnen till att tillsammans med oss få ta ansvar för vardagen på förskolan”*(s.66). Detta är väldigt talande för mig och det är i dessa tankebanor vi arbetar på förskolan. Jag håller med författarna om att vi pedagoger inte ska lämna över ansvaret till barnen och låta dem få göra som de vill utan att det finns gränser att förhålla sig till. Jag menar att allt är inte förhandlingsbart utan att vi pedagoger måste vara en god förebild och ta vårt ansvar som vuxna och vägleda barnen för att tillsammans skapa en lustfylld och lärorik vardag på förskolan.

Genom hela utvecklingsarbetet har vi sett ett stort intresse hos barnen för maskarna när vi haft framme maskariet under samlingen eller arbetat med maskarna i andra aktiviteter. Det har varit ett arbete där vi har lärt oss tillsammans med barnen och vi pedagoger har insett vikten av att vara en närvarande pedagog. Vi har legat på mage tillsammans med barnen och kollat in in gångarna, letat efter maskar och pratat om hur de lever. Barnen vet att de bygger gångar, äter löv, äppleskruttar, päronskruttar och att de behöver vatten. Mårdsjö Olsson (2010) menar att vara en närvarande pedagog kännetecknas av att man är lyhörd inför barnens tankar om sin omvärld och hur de tänker kring deras erfarenheter. Jag anser att det handlar om att vi pedagoger måste bemöta barnen utefter deras nivå och förutsättningar och verkligen lyssna in det som barnen erfar och hur de tänker kring det som de upplevt. Mårdsjö Olsson poängterar även att för att vi pedagoger ska bidra till barnens lärande måste vi pedagoger vara tillgängliga för barnen och verkligen lyssna till deras tankar och funderingar. Detta tycker jag är en väldigt viktig del i att vara pedagog och att arbeta med de yngre barnen där många av dem inte har ett verbalt språk. Vi måste hela tiden försöka förstå barnets intentioner och hjälpa dem att hålla kvar. Det har varit svårare för de mindre barnen att hålla intresset uppe då maskarna bor under diskbänken och inte finns tillgängliga hela tiden. Det som inte finns syns inte.

Något som vi sett som en utmaning som vi trots allt haft som intention är att vi inte har använt oss i tillräcklig utsträckning av ordet *kretslopp* i den uträkning som vi önskat. Det är inte ett begrepp som barnen anammat då vi märker att barnen inte använder just det ordet. Vi ser att barnen lärt sig hur ett kretslopp kan se ut genom maskariet men att det är just ett kretslopp vet vi inte om barnen tillägnat sig. Det är något som vi använt oss av flitigt i slutet av utvecklingsarbete fram tills att vi släppt ut dem. Beror det på att vi pedagoger inte känner oss bekväma med att använda oss av svårare begrepp?

Det systematiska kvalitetsarbetet och utvecklingen av min egen yrkesroll

Det har varit ett år fyllt med mot och medgångar där jag som pedagog verkligen fått vända och vrida på hur jag vill arbeta och vad jag står för i arbetet med barnen.

Kursen har satt många griller i huvudet och utmanat mig som pedagog och vad jag står i mitt tänk om hur jag vill att förskolan ska se ut. Det är en stor blandning av litteratur som jag läst och som jag på något sätt ordnat och skapat mig ett inre tänk om och sparat det som jag tycker faller in i hur jag vill att förskolan ska vara. Det arbete som vår föregående förskolechef bidrivit har gått hand i hand med aktionsforskningens kärna och under en arbetsplatsträff fick vi lyssna till en föreläsning av Christial Eidvall. Han tog upp sin bok –Hallå, hur gör man? Och jag måste säga att under den föreläsningen fick jag många pusselbitar på plats. Jag är glad att jag läst hans bok innan och fick bekräftelse på mycket genom att lyssna på honom. Eidvall (2013) tar bland annat upp de olika synsätt som finns inom förskolan och vad kvalitetsarbete är. Vilken syn har vi på barns lärande och vilka perspektiv man kan ta och hur vi ska lägga upp vårt systematiska kvalitetsarbete på. Men vilket perspektiv ska vi då ta? I vår verksamhet utgår vi från barnens intresse och ser vad deras magnet är när vi planerar vår verksamhet, kanske mer åt det Reggio – Emilia inspirerade arbetssättet. Tillskillnad från vad Pramling Samuelsson, Sheridan (2009) som menar att man ska utgå från tydliga lärandeobjektet utifrån läroplanen, och vad barnen ska lära sig och därifrån planera verksamheten och dess innehåll. Här står jag och funderar mycket över min roll som förskollärare och över mitt sätt att se på det. Troligtvis kan jag tänka mig att det krävs någon form av mix för att verksamheten ska gynna barnens kunskapande. Men mina tvivel gör att jag ifrågasätter om man kan mixa dem, är de förenbara?

Under de sista två åren har vårt systematiska kvalitetsarbete genomgått stora förändringar och har succesivt fått aktionsforskningens begrepp och spiraltänk. Vi kallar det systematiskt kvalitetsarbete genom aktionsforskning och med det menar vi att aktionsforskningen är en del utav det systematiska kvalitetsarbetet. Vi använder det som ett förhållningssätt, ett verktyg för att systematiskt kunna dokumentera vår verksamhet och sedan analysera och utvärdera den. Aktionsforskningen stärker det kvalitetsarbete vi bedriver i verksamheten, vad har vi fått på köpet och hur går vi vidare? Det handlar om ett förhållningssätt som måste bli levande i verksamheten. Rönnerman (2012) menar att aktionsforskning innebär att man försjugar sin förståelse om sin egna verksamhet genom att ställa frågor och genomföra aktioner med syfte till en förändring av verksamheten. Genom att använda sig av olika verktyg kunna följa en process, en förändring och en utveckling av verksamheten. Det ska syfta till att se vad som sker och hur barn kan få syn på sitt eget lärande. Något som arbetslaget upplever att aktionsforskningen har bidragit till är att barnen får syn på sitt eget lärande både genom vår återberättarstig där samtalen bidrar till ett reflekterande och att vi pedagoger använder oss av öppna frågor för att få barnen att reflektera. Att ta vara på barnens tankar och funderingar för att höja deras känsla av att kunna och för att skapa en djupare förståelse.

Eidvald (2013) menar att i det systematiska arbetet är det viktigt att ha klart för sig vad läroplanens intentioner handlar om. Att läroplanen syftar till att vi pedagoger ska skapa möjligheter för att barns nyfikenhet och lust att lära ska utvecklas, inte att vi har en bestämd kunskapsnivå att uppnå. Han belyser vikten av analysen för att arbetet ska kunna betraktas som vetenskaplig och systematisk och för att erfarenhet ska bli beprövad erfarenhet måste den spridas. Det är något som jag tagit fasta på genom den här kursen och som jag ser stora skillnader mot det vi arbetat med tidigare. Vi har använt oss av våra erfarenheter i planerandet av vår verksamhet men mest på en basis som när det handlar om olika aktiviteter, när det fungerar och skapar goda möjligheter för barns lärande men vi har aldrig kopplat detta till varken litteratur eller satt det i systematik och diskuterat och spridit vidare för att den ska bli beprövad. Vi är mitt inne i ett lärande och det måste få ta tid! För att verkligen lära oss måste vi få leva och anamma aktionsforskningen.

Nu när vi är mot slutet av kursen har jag även funderat mycket kring loggbokens betydelse och vikten av att vi använder den systematisk i vår verksamhet. Genom att stätta ord på mina tankar i skrift menar Bjørndal (2005) att jag skapar mig en större förståelse för den praktik jag är verksam i och för att kunna utveckla den. Vi har från början använt en gemensam loggbok som Bjørndal menar bli ett kollegialt lärande och som vi trodde skulle bli givande. Men vi insåg ganska snart att det var svårt att skriva i och att vi behövde göra en förändring. Vi kommer att fortsätta att använda oss av en gemensam loggbok men den kommer att vara strukturerad för att vi alla ska veta vad vi ska skriva om och för att vi ska kunna använda den i vår analys. Jag kommer även att fortsätta att använda mig av en personlig loggbok där jag kan reflektera kring min egen yrkesroll.

Under detta året har det skett många förändringar i mitt arbetslag och den största är nog det som berör analysen. Det är något vi tyckt vart svårt och lite luddigt. Vi har samlat in material men inte vetat riktigt hur vi skulle analysera det. All denna data vi samlat in ligger till grund för analysen som Rönnerman (2012) menar är en så viktig del där man söker efter ett mönster. Syftet är att öka medvetenheten om vad som faktiskt sker i verksamheten. När man kommer till resultatet kan man se tillbaka på processen och få möjlighet att reflektera över sitt eget lärande och kunna knyta det till litteratur och kunna diskutera detta i sitt arbetslag. Rönnerman menar att det är först när man följer upp sina reflektioner som man kan tillägna sig ny kunskap om vad som händer i den egna verksamheten. Analysen är något vi inte fått grepp om tidigare men för att kunna urskilja mönster och likheter har vi nu med gemensamma

krafter och stort stöd från vår förskolechef utformat en egen mall för reflektion med olika processfrågor. Det har vart en otrolig aha-upplevelse och alla i arbetslaget har upplevt att det förändrat synen på analysen och vi har skapat förutsättningar för att förbättra den. Reflektionsprotokollet har medfört att vi ser vinsten med vårt eget arbete och att alla i arbetslaget blir delaktiga och känner att de bidrar till att kvalitetsarbetet går framåt. Det ser jag som den allra största vinsten som aktionsforskningen har bidragit med i vårt arbetslag och nu ser jag ljus mot ett fortsatt arbete med kvalitetsarbetet. Det handlar om att göra om det till vårt eget och se nyttan och effekterna av det för att det ska bli ett levande dokument och ett förhållningssätt som hela tiden strävar efter att bra kan bli bättre och bättre kan bli bäst!

Referenslista

Bjørndal, C. R. (2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.

Eidevald, C. (2013). *Hallå, hur gör man?* Stockholm: Liber

Elfström, I. Nilsson, B. Sterner, L och Wehner-Godée. (2008). *Barn och naturvetenskap – upptäcka, utforska, lära*. Liber AB.

Johansson, E. (2003). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Skolverket

Lindahl, M. (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.

Mårdsjö Olsson, A.-C. (2010). *Att lära andra lära: medveten strategi för lärande i förskolan*. Stockholm: Liber.

Rönnerman, K. (2012). *Aktionsforskning i praktiken: förskola och skola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur

Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber.

Skolverket. (2010). *Läroplanen för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästaroch fusklappar*. Norstedts

Åberg, A och Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandet pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Liber AB.

Vision 2025 Varbergs kommun. Hämtad 2014-11-02, från <http://www2.varberg.se/kommunpolitik/visionvarberg2025.4.e6cd67914102d1013071a.html>

Varbergs Kommun, Barn och Utbildningsförvaltningen. (2014) *Plattform för Varbergs förskolor*. Varberg: Barn och Utbildningsförvaltningen.

UR kunskapsbanken (2014). Karl-Astrids vänner: Daggmasken. Hämtad 2014-11-02, från <http://www.ur.se/Produkter/153220-KarlAstrids-vänner>

UR kunskapsbanken (2014). Karl-Astrids vänner: Tusenfotingen. Hämtad 2014-12-03, från <http://www.ur.se/Produkter/153630-Karl-Astrids-vanner-Tusenfotingen>